

Kažnjiva ponašanja fizičkih i pravnih osoba za vrijeme pandemije COVID-19 : između kaznenog, prekršajnog i upravnog prava

Kurtović Mišić, Anita; Sokanović, Lucija; Mišić Radanović, Nina

Source / Izvornik: **Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2021, 58, 419 - 439**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31141/zrpf.2021.58.140.419>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:227:117767>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-06**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

The 'dabar' logo, featuring a stylized red and black graphic above the word 'dabar' in a bold, lowercase font.
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Prof. dr. sc. Anita Kurtović Mišić¹
Doc. dr. sc. Lucija Sokanović²
Doc. dr. sc. Nina Mišić Radanović³

KAŽNJIVA PONAŠANJA FIZIČKIH I PRAVNIH OSOBA ZA VRIJEME PANDEMIJE COVID-A 19: IZMEĐU KAZNENOG, PREKRŠAJNOG I UPRAVNOG PRAVA

UDK: 343/344 : 616.2-036.21
DOI: 10.31141/zrpf.2021.58.140.419
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 20. 11. 2020.

Široki pravni okvir propisanih kažnjivih ponašanja fizičkih i pravnih osoba tijekom pandemije bolesti COVID-19, prouzročene virusom SARS-CoV-2, omogućuje kažnjavanje sankcijama različite pravne prirode. U radu se razgraničavaju moguća kažnjiva ponašanja fizičkih i pravnih osoba u kontekstu pandemije između kaznenog, prekršajnog i upravnog prava. Autori najprije analiziraju odgovornost za kaznena djela širenja i prenošenja zarazne bolesti te krivotvorenja lijekova ili medicinskih proizvoda. Posebno se naglašava problem eventualne odgovornosti liječnika i drugih zdravstvenih djelatnika i zdravstvenih ustanova za nemogućnost pristupa zdravstvenim uslugama kao i njihovu odgovornost u vezi s prevencijom, dijagnosticiranjem i liječenjem građana. Zaključno, autori analiziraju široki spektar prekršajne odgovornosti i upravnopravnih mehanizama prisilnog izvršenja novčanih kazni.

Ključne riječi: *Kažnjiva ponašanja, pravne i fizičke osobe, pandemija, Covid 19, kazneno pravo, prekršajno pravo, upravno pravo*

Ulpijan: Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.⁴

1. UVOD

Suočeni s pandemijom COVID-a 19 od veljače 2020. godine, ljudi su diljem svijeta različito reagirali. Dok su se neki, prestrašeni za svoje zdravlje i zdravlje svojih bližnjih, zalagali za primjenu vrlo strogih mjera, a onda i strogo kažnjavanje u

¹ Prof. dr. sc. Anita Kurtović Mišić, redovita profesorica u trajnom zvanju Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

² Doc. dr. sc. Lucija Sokanović, docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

³ Doc. dr. sc. Nina Mišić Radanović, docentica Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu

⁴ Ulpijan, Digesta, 1.1.10.

slučaju neopoštovanja mjera, drugi su u širenju pandemije vidjeli teoriju zavjere, a u mjerama predstavljenim sa svrhom za suzbijanje širenja pandemije, vidjeli su izliku za ograničavanje ljudskih prava i intervenciju države u privatne živote građana. Dio građana prihvatio je preporuke uz nastojanje da svi negativni aspekti, kako lokalni, tako i globalni, što manje dotiču njihov život. Vrlo su se brzo i pravnici uključili u analize i rasprave o različitim aspektima odgovornosti i posljedicama pandemije. Tako je prof. dr. sc. Davor Derenčinović kao predstojnik Katedre za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu priopćenjem upozorio na prekršajne i kaznene posljedice kršenja samoizolacije i iznošenja lažnih vijesti.⁵ U Njemačkoj je početkom ožujka 2020. bivši predsjednik drugog kaznenog vijeća Saveznog vrhovnog suda Thomas Fischer u tekstu „Virus strafbar!“ dramatično upozorio kako ostvaruje objektivna obilježja bića kaznenog djela tjelesne ozljede iz § 223 njemačkog Kaznenog zakonika tko kao zaražena osoba zarazi drugoga: „Poštovani čitatelji, možete počiniti ovo kazneno djelo kada kišete u javnosti, rukujete se s drugim ili uopće boravite među ljudima ukoliko ste sami zaraženi!“⁶ Cilj rada jest razgraničiti moguća kažnjiva ponašanja fizičkih i pravnih osoba u kontekstu pandemije COVID-a 19 između kaznenog, prekršajnog i upravnog prava. Stoga se prvo analizira odgovornost za kaznena djela širenja i prenošenja zarazne bolesti, krivotvorenja lijekova ili medicinskih proizvoda kao i moguća odgovornost liječnika i drugih zdravstvenih djelatnika i zdravstvenih ustanova, potom široki spektar prekršajne odgovornosti i naposljetku prisilno izvršenje novčanih kazni prema Zakonu o općem upravnom postupku. U Listi zaraznih bolesti čije je sprečavanje i suzbijanje od interesa za Republiku Hrvatsku dodana je 10. ožujka 2020. godine nova bolest COVID-19 prouzročena virusom SARS-CoV-2.⁷

2. KAZNENA ODGOVORNOST

2.1. Kazneno djelo širenja i prenošenja zarazne bolesti

U promišljanju o kaznenoj odgovornosti u svezi s pandemijom COVID-a 19 primarno se nametnula potencijalna odgovornost za kazneno djelo širenja i prenošenja zarazne bolesti iz čl. 180. Kaznenog zakona.⁸ Temeljni oblik djela iz stavka 1. ostvaruje tko ne postupi po propisima ili naredbama kojima nadležno državno tijelo naređuje preglede, dezinfekciju, dezinfekciju, deratizaciju, odvajanje bolesnika ili drugu mjeru za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti među ljudima,

⁵ Derenčinović, D., *Priopćenje o prekršajnim i kaznenim posljedicama kršenja samoizolacije i iznošenja lažnih vijesti*, dostupno na: <https://informator.hr/vijesti/priopcenje-o-prekršajnim-i-kaznenim-posljedicama-kršenja-samoizolacije-i-iznošenja-laznih-vijesti> [2. XI. 2020.].

⁶ Fischer, T., *Virus strafbar*, dostupno na: <https://www.spiegel.de/panorama/justiz/coronavirus-und-das-strafrecht-virus-strafbar-kolumne-a-9347f5da-d295-4a67-90b4-3e0362f77089> [2. XI. 2020.].

⁷ Dopuna Liste zaraznih bolesti čije je sprečavanje i suzbijanje od interesa za Republiku Hrvatsku, Narodne novine br. 28/2020.

⁸ Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/2011., 144/2012., 56/2015., 61/2015., 101/2017., 118/2018., 126/2019. U daljnjem tekstu: KZ.

odnosno za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti životinja od kojih mogu oboljeti i ljudi, pa zbog toga dođe do opasnosti od širenja zarazne bolesti među ljudima ili prenošenja zarazne bolesti sa životinja na ljude. Propisana kazna je kazna zatvora do dvije godine. Nekoliko je dogmatski izazovnih aspekata ovoga djela s odgovarajućim reperkusijama u praktičnoj primjeni. (1) S obzirom na to da je evidentno riječ o blanketnom kaznenom djelu, važno je utvrditi opseg, odnosno sadržaj djela određivanjem relevantnih *propisa ili naredbi*. (2) Biće djela karakterizira konkretna opasnost.

Propisi ili naredbe prvenstveno se odnose na odredbe Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti.⁹ Ovim je zakonom propisan katalog obveznih mjera za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti koje mogu biti opće mjere (npr. osiguravanje provođenja dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije); posebne (npr. rano otkrivanje izvora zaraze i putova prenošenja zaraze; laboratorijsko ispitivanje uzročnika zarazne bolesti, odnosno epidemije zarazne bolesti; prijavljivanje; prijevoz, izolacija u vlastitom domu ili drugom odgovarajućem prostoru – samoizolacija, izolacija i liječenje oboljelih); sigurnosne i ostale mjere. Regulacija sigurnosnih mjera izmijenjena je u travnju 2020. godine te sada na prijedlog Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo ministar može narediti posebne sigurnosne mjere: provođenje obvezne protuepidemijske dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije; osnivanje karantene; zabranu putovanja u državu u kojoj postoji epidemija bolesti; zabranu kretanja osoba, odnosno ograničenje kretanja u zaraženim ili neposredno ugroženim područjima; ograničenje ili zabranu prometa pojedinih vrsta robe i proizvoda; obvezno sudjelovanje zdravstvenih ustanova i drugih pravnih osoba, privatnih zdravstvenih radnika i fizičkih osoba u suzbijanju bolesti; zabranu uporabe objekata, opreme i prijevoznih sredstava; izolaciju osoba u vlastitom domu ili drugom odgovarajućem prostoru – samoizolacija.¹⁰ Prve tri sigurnosne mjere može odlukom narediti i Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske u suradnji s Ministarstvom zdravstva i Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo (st. 4.).¹¹ Pri tome je istom odredbom propisano kako se odluke Stožera donose pod neposrednim nadzorom Vlade Republike Hrvatske. Radi ostvarivanja načela *lex certa i lex praevia*, važno je naglasiti kako se sigurnosne mjere koje naređuje ministar i Stožer civilne zaštite objavljuju u službenom glasilu Republike Hrvatske: u Narodnim novinama. Izvor *propisa ili naredbi* mogu nadalje biti i podzakonski akti poput pravilnika: Pravilnik o načinu i programu stjecanja potrebnog znanja o sprečavanju zaraznih bolesti,¹² Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnosti obvezatne dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije kao mjere za

⁹ Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, Narodne novine br. 79/2007., 113/2008., 43/2009., 130/2017., 114/2018., 47/2020. U daljnjem tekstu: ZZPZB.

¹⁰ Čl. 47. st. 2.

¹¹ Kronološki prikaz svih odluka Stožera civilne zaštite, v. Kudrić, Ž., *Kronološki prikaz svih odluka Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske i relevantnih propisa u uvjetima epidemije koronavirusa*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41376> [2. XI. 2020.].

¹² Narodne novine br. 116/2018., 9/2020.

sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti pučanstva,¹³ Pravilnik o načinu provođenja imunizacije, seroprofilakse, kemoprofilakse protiv zaraznih bolesti te o osobama koje se moraju podvrgnuti toj obvezi.¹⁴ Od početka pandemije izdan je veliki broj preporuka i smjernica poput: Preporuke za putnike u Kinu, Preporuke za hotele, Preporuke postupanja u sveučilištima i veleučilištima vezano uz studente koji pohađaju nastavu na studijima u Hrvatskoj ili borave u organiziranom smještaju, Smjernice Ministarstva zdravstva vezano uz provođenje kliničkih ispitivanja za vrijeme pandemije bolesti COVID-19.¹⁵ Ostvaruju li se obilježja kaznenog djela širenja i prenošenja zarazne bolesti ponašanjem protivnim ovim preporukama i smjernicama? Odgovor je negativan kada je riječ o preporukama i smjernicama koje nemaju imperativni učinak.¹⁶

Posebno je intrigantno može li se djelo počiniti kršenjem naredbe koja je izdana u usmenom obliku. Naime, u obavljanju sanitarno-inspekcijskog nadzora na granici, granični sanitarni inspektor Državnog inspektorata ima pravo i obvezu narediti: zdravstveni pregled osoba radi utvrđivanja postojanja zaraznih bolesti, stavljanje u karantenu određenih osoba, obavljanje obvezne preventivne deratizacije, dezinfekcije i dezinsekcije, kao i poduzimanje drugih propisanih sanitarno-tehničkih i higijenskih mjera (čl. 68.). Jednako tako, nadzor nad provedbom mjera za zaštitu pučanstva od zaraznih bolesti obavljaju nadležni sanitarni inspektori Državnog inspektorata koji su u provedbi nadzora ovlašteni kako na određene zabrane (npr. zabraniti kretanje osobama za koje se utvrdi ili sumnja da boluju od određenih zaraznih bolesti ili zabraniti okupljanje osoba u školama, kinematografima, javnim lokalima te na drugim javnim mjestima, do prestanka opasnosti epidemije), tako i naredbe (npr. narediti izolaciju i liječenje osoba oboljelih od zarazne bolesti ili stavljanje u organiziranu karantenu osoba koje ne poštuju propisane posebne i sigurnosne mjere).¹⁷ Mjere iz čl. 68. i 69. Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti naređuju se rješenjem, a žalba, odnosno tužba protiv njih ne odgađa njihovo izvršenje. Međutim, ako sanitarni inspektor Državnog inspektorata prilikom inspekcijskog nadzora ocijeni da postoji epidemiološka indikacija koja zahtijeva da se hitno poduzme određena mjera zbog uklanjanja opasnosti za zdravlje i život pučanstva, naredit će usmenim rješenjem izvršenje takve mjere bez odgađanja (čl. 70. st. 2.). Ova je odredba u skladu sa zahtjevima iz čl. 97. st. 2. Zakona o općem upravnom postupku kojim se propisuje kako se rješenje može iznimno donijeti i u usmenom obliku kad je potrebno poduzeti hitne mjere radi osiguranja javnog reda i sigurnosti, radi otklanjanja neposredne opasnosti za život i zdravlje ljudi ili

¹³ Narodne novine br. 35/2007., 79/2007.

¹⁴ Narodne novine br. 103/2013.

¹⁵ Dostupni na: <https://zdravlje.gov.hr/koronavirus-i-mjere-prevencije/4952> [28. X. 2020.].

¹⁶ Tako i Martinović, I., „Kaznena i prekršajna odgovornost za širenje koronavirusa i postupanje u slučaju neizvršenja izrečenih mjera za zaštitu od zaraznih bolesti“, *Informator* br. 6620-6621, 30. III. i 6. IV. 2020., dostupno na: <https://informativator.hr/strucni-clanci/kaznena-i-prekršajna-odgovornost-za-sirenje-koronavirusa-i-postupanje-u-slucaju-neizvršenja-izrečenih-mjera-za-zastitu-od-zaraznih-bolesti> [28. X. 2020.].

¹⁷ Čl. 69.

imovinu veće vrijednosti.¹⁸ Dakle, djelo se može počiniti i kršenjem naredbe izdane u usmenom obliku. Kako razriješiti situaciju kada netko tvrdi da nije upoznat sa sadržajem upućujuće norme ili uopće s njezinim postojanjem? Odgovor nalazimo u zabludi o biću blanketnih kaznenih djela. Budući da je kod tih kaznenih djela biće kaznenog djela dopunjeno normom na koju upućuje zakonski opis, to je i zabluda o sadržaju te norme zabluda o biću djela, dok je zabluda o postojanju norme na koju upućuje blanketna norma zabluda o protupravnosti.¹⁹ Međutim, zabluda o biću djela isključuje namjeru, a širenje i prenošenje zarazne bolesti iz čl. 180. st. 1. upravo je namjerno kazneno djelo. Naime, počinitelj mora biti svjestan obilježja djela, odnosno mora biti svjestan da ne postupa po propisima ili naredbama nadležnih državnih tijela te htjeti, biti siguran u ostvarenje obilježja djela ili barem pristati na ostvarenje obilježja djela. U slučaju otklonjive zablude, počinitelj će se kazniti za nehajni oblik djela iz čl. 180. st. 3. Neotklonjiva zabluda o protupravnosti isključuje krivnju, a u slučaju otklonjive zablude, počinitelj se može blaže kazniti.

U hrvatskoj kaznenopravnoj literaturi, nedvojbeno se opasnost imanentna biću djela iz čl. 180. st. 1. ocjenjuje kao konkretna opasnost.²⁰ Dakle, kada KZ propisuje *pa zbog toga dođe do opasnosti od širenja zarazne bolesti među ljudima*, podrazumijeva blisku i neposrednu mogućnost širenja zaraze.²¹ Upravo zbog izostanka konkretne opasnosti Općinsko državno odvjetništvo u Splitu odbacilo je u svibnju 2020. godine kaznenu prijavu protiv tri osobe zbog kaznenog djela širenja i prenošenja zarazne bolesti iz čl. 180. st. 1.²² „Ovdje se radi o kaznenom djelu konkretnog ugrožavanja, što znači da do prenošenja zaraze ne mora doći, no ipak mora postojati realna i neposredna mogućnost njenog širenja. Dakle, u konkretnom slučaju da se ovom okupljanju radilo o prisutnosti osoba koje su zaista bile zaražene virusom COVID-19, a time i realna mogućnost da bi se zbog toga mogla zaraziti neka druga osoba. U konkretnom slučaju navedena činjenica nije utvrđena, dakle, da je ovom okupljanju bila prisutna jedna ili više osoba zaraženih virusom COVID-19, a time niti realna opasnost od prenošenja zaraze na druge prisutne osobe. Stoga nije potvrđena osnovana sumnja da bi se u postupanju ovdje osumnjičenih osoba

¹⁸ Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine br. 47/2009 (u daljnjem tekstu: ZUP). Doduše, u čl. 97. st. 3. propisano je da se rješenje u usmenom obliku dostavlja stranci i u pisanom obliku, kad je to propisano zakonom, ili ako stranka to zahtijeva, ili ako za to postoje drugi opravdani razlozi. Rješenje u pisanom obliku dostavlja se bez odgode, a najkasnije u roku od osam dana od dana donošenja usmenog rješenja. Službena osoba dužna je upozoriti stranku da ima pravo tražiti pisani otpравak usmenog rješenja.

¹⁹ Cit. Novoselec, P., *Opći dio Kaznenog prava*, Pravni fakultet u Osijeku, 2016., str. 249.

²⁰ Turković, K. et al., *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 238., Turković, K. u Novoselec, P. (ur.), *Posebni dio Kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007., str. 250., Pavlović, Š., *Kazneni zakon*, Libertin, Rijeka, 2015., str. 836.

²¹ Turković, K., *op. cit.*, str. 250.

²² Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, KP-DO-1562/2020, Rješenje od 29. svibnja 2020. U posebnom izvješću Policijske postaje S. navedeno je kako se u D., 19. travnja 2020. godine održala neprijavljena borba bikova gdje se okupilo više od sto gledalaca protivno Odluci o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada trgovina, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događaja Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske od 19. ožujka 2020. godine. Prvoosumnjčenik je bio organizator okupljanja, a drugo i trećeosumnjčeni vlasnici bikova koji su se borili.

ostvarila obilježja prijavljenog kaznenog djela...“²³ Za razliku od temeljnog oblika djela, kvalificirani oblik djela propisan u čl. 180. st. 2. predstavlja kazneno djelo povrede jer je ostvaren kada počinitelj zarazi drugoga opasnom zaraznom bolesti ne pridržavajući se mjera zaštite.²⁴ U odnosu na ovaj oblik djela dva su moguća problema. Prvi se sastoji u utvrđivanju uzročne veze između nepridržavanja mjera zaštite i zaraze drugoga, odnosno kako dokazati da je upravo konkretna osoba – počinitelj, zarazio drugoga. Ovo je moguće jedino u situaciji kada samo počinitelj ima dijagnosticiran COVID-19, te nitko drugi s kojim je oboljeli kontaktirao, no čak i u tom slučaju moguće je tvrditi da je zaraza nastupila od dostavljene hrane ili na neki drugi način. Tada valja primijeniti pravilo *in dubio pro reo*.²⁵ Drugi problem sastoji se u zakonodavčevoj primjeni dodatnog obilježja zarazne bolesti u kvalificiranom obliku djela. Propisano je naime, kako je zbog nepridržavanja mjera zaštite drugi zaražen „opasnom“ zaraznom bolešću. Je li bolest COVID-19 prouzročena virusom SARS-CoV-2 opasna zarazna bolest? U javnosti se više puta isticalo kako bolest može imati blaže simptome, te vrlo brzo i gotovo bezbolno proći, no ima i pacijenata koji imaju teške simptome i razviju težak oblik bolesti sa smrtnom posljedicom. U tom smislu valjalo bi utvrditi postotak smrtnih slučajeva i teških posljedica od ukupno oboljelih. No opet, jesu li nam mjerodavne nacionalne brojke ili podaci Svjetske zdravstvene organizacije? Za ovo kazneno djelo osim fizičkih osoba mogu odgovarati i pravne osobe sukladno Zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela.²⁶

U njemačkoj se literaturi u odnosu na širenje bolesti COVID-19 uvelike raspravlja u kontekstu kaznene odgovornosti za tjelesnu ozljedu iz § 223, tešku tjelesnu ozljedu iz § 224, ili tjelesnu ozljedu iz nehaja (§ 229) u svezi s §§ 74 i 75 Zakona o prevenciji i suzbijanju zaraznih bolesti ljudi.²⁷ Dogmatski se problematizira uzročnost analizom objektivnog računanja.²⁸ U Švicarskoj je težište na kaznenom djelu širenja (ljudskih) zaraznih bolesti iz § 231 Kaznenog zakonika,²⁹ a u Austriji

²³ *Ibid.* „Za život opasno postupanje“ u kontekstu njemačke teške tjelesne ozljede iz § 224 upućuje na apstraktnu opasnost, ne traži se konkretna opasnost. Više v. Fahl, C., „Das strafrecht in den Zeiten von Corona“, *Juristische Ausbildung* 2020(10), str. 1059. Tako je i kazneno djelo namjernog ugrožavanja ljudi zaraznim bolestima iz § 178 austrijskog Kaznenog zakonika delikt apstraktnog ugrožavanja.

²⁴ Za kaznena djela povrede v. Kurtović Mišić, A., Krstulović Dragičević, A., *Kazneno pravo (Temeljni pojmovi i instituti)*, Udžbenici Sveučilišta u Splitu, Split, 2014., str. 105.

²⁵ Martinović, I. *op. cit.*

²⁶ Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Narodne novine br. 151/2003., 110/2007., 45/2011., 143/2012.

²⁷ Fahl, C., *op. cit.*, str. 1059-1061. Usp. Cerny, L., Makepeace, J., „Coronavirus, Strafrecht und objektive Zurechnung“, *KriPoZ* 3, 2020., dostupno na: <https://kripoz.de/wp-content/uploads/2020/05/cerny-makepeace-coronavirus-strafrecht-und-objektive-zurechnung.pdf> [2. XI. 2020.].

²⁸ *Ibid.*

²⁹ V. Forster, M., *Strafrecht, Justiz und Menschenrechte in Zeiten von Covid-19: Zum Virus der medialen Aufgeregtheit*, SJZ/RSJ 2020, 13., dostupno na: <https://www.sjz.ch/de/artikel/2504-0650-2020-0109/strafrecht-justiz-und-menschenrechte-zeiten-von-covid-19> [2. XI. 2020.]. V. Jorio, L., Bondolfi, S., *Was passiert, wenn ich die Quarantäne nicht einhalte?*, dostupno na: <https://www.swissinfo.ch/ger/gesellschaft/coronavirus-regeln-straefe/45607388> [2. XI. 2020.]. Usp. Donatsch, A. *et al.*, *Schweizerisches Strafgesetzbuch und JStG*, Orell Füssli Verlag AG, 2010., str. 401-403.

§§ 178 i 179 Kaznenog zakonika, odnosno namjerno i nehajno ugrožavanje ljudi zaraznim bolestima.³⁰

2.2. Kazneno djelo krivotvorenja lijekova ili medicinskih proizvoda

Pojačana potreba za opskrbom medicinske opreme i lijekova tijekom pandemije COVID-a 19 dovela je i do porasta krivotvorenih farmaceutskih proizvoda (lijekova, medicinskih proizvoda, općenito proizvoda za zdravlje).³¹ Posebno se to odnosi na krivotvorena sredstva za dezinfekciju i zaštitnu opremu, prije svega na kirurške zaštitne maske. Krivotvoreni farmaceutski proizvodi ugrožavaju javno zdravlje i zdravlje pojedinca, ali i gospodarstvo.³² Zbog toga je već i prije pandemije porast broja krivotvorenih lijekova, ne samo u nezakonitim nego i u zakonitim lancima opskrbe, imao za posljedicu donošenje europskih dokumenata kojima je uspostavljen pravni okvir za kažnjavanje.³³ U ulozi počinitelja kaznenog djela krivotvorenja lijekova ili medicinskih proizvoda iz čl. 185. Kaznenog zakona mogu se pojaviti različiti proizvođači i dobavljači lijekova i medicinskih proizvoda. Temeljni oblik djela iz stavka 1. ostvaruje tko proizvede krivotvoren lijek, djelatnu tvar, pomoćnu tvar, medicinski proizvod, njegove sastavne dijelove ili pribor, ili preinači pravi lijek, djelatnu tvar, pomoćnu tvar ili medicinski proizvod, njegove sastavne dijelove ili pribor. Propisana kazna jest kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Istom kaznom kažnjava se i tko nabavlja ili nudi da nabavi, skladišti, uvozi ili izvozi, stavi u promet kao pravi, krivotvoren ili preinačen lijek, djelatnu tvar, pomoćnu

³⁰ Foregger, E., Fabrizy, E. E., *Strafgesetzbuch samt ausgewählten Nebengesetzen, Kurzkomentar*, Wien, 2010., Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, str. 569-571. Usp. Bertel, C., Schwaighofer, K., *Österreichisches Strafrecht, Besonderer Teil II*, Springer, Wien/New York, 2010., str. 15-16.

³¹ Pandemija COVID-a 19 donekle je smanjila tzv. „ulični“ kriminal, ali je prema podacima Europolu povećana potražnja proširila opseg različitih prijevara povezanih s trgovinom zaštitne opreme za suzbijanje koronavirusa. Streltsov, Y., *Coronavirus and Criminal law: Paradox or Expediency of the Joint Analysis?!*, dostupno na: <https://www.researchgate.net/publication/342708266> [5. XI. 2020.].

³² Iz recentnih izvještaja objavljenih od strane Organizacije za Europsku suradnju i razvoj (OECD) i Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO) procjenjuje se da ukupna vrijednost krivotvorenih farmaceutskih proizvoda kojima se trguje diljem svijeta iznosi gotovo 4,03 milijarde eura. Cit. Bilić Paulić, M., *Krivotvorenje lijekova u kontekstu borbe protiv pandemije koronavirusa*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/> [4. XI. 2020.].

³³ Konvencija Vijeća Europe o krivotvorenju farmaceutskih proizvoda i sličnim kažnjivim djelima koja uključuju prijetnje javnom zdravlju (dalje konvencija MEDICRIME), Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 7/2019, koja je usvojena 2010. godine, sadrži opise inkriminacija u čl. 5.-9. i čl. 13. Direktiva 2011/62/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2011. o izmjeni Direktive 2001/83/EZ o zakoniku Zajednice koji se odnosi na lijekove za primjenu kod ljudi, u svrhu prevencije unosa krivotvorenih lijekova u legalni opskrbni lanac (SL L 174, I. VII. 2011.).

tvar, medicinski proizvod, njegove sastavne dijelove ili pribor (stavak 2.).³⁴ Bitni je element djela počinitelj *dolus* o proizvodnji lažnog lijeka ili o preinačenju pravog lijeka.³⁵

Definiciju krivotvorenog lijeka daje Zakon o lijekovima, pa je to lijek koji je neistinito predstavljen s namjerom prijevare, s obzirom na identitet, uključujući pakiranje i označivanje lijeka, naziv ili sastav lijeka u pogledu bilo kojeg sastojka lijeka uključujući pomoćne tvari i jačinu lijeka, podrijetlo, uključujući proizvođača, državu proizvodnje i državu podrijetla lijeka ili nositelja odobrenja za stavljanje lijeka u promet; sljedivost, uključujući zapise i dokumente koji se odnose na promet lijeka.³⁶ Medicinskim proizvodom smatra se svaki instrument, naprava, uređaj, programska podrška, materijal ili drugi predmet koji je uporabljen samostalno ili zajedno s nekim drugim predmetom uključujući i programsku podršku koju je njegov proizvođač namijenio za dijagnostičke ili terapijske svrhe i koja je programska podrška nužna za njegovu pravilnu primjenu namijenjen od proizvođača za uporabu kod ljudi radi: dijagnosticiranja, sprečavanja, praćenja, liječenja i ublažavanja bolesti; dijagnosticiranja, praćenja, liječenja, kontrole, ublažavanja ili otklanjanja tjelesnog oštećenja ili nedostatka; ispitivanja, otklanjanja ili nadomještanja ili preinake anatomskih ili fizioloških funkcija organizma; kontrole začeca, i koji svoje glavno namjeravano djelovanje u/ili na ljudskom tijelu ne postiže farmakološkim, imunološkim ili metaboličkim učincima, iako njegovo djelovanje može biti potpomognuto takvim učincima.³⁷

Počinitelji kaznenog djela krivotvorenja lijekova ili medicinskih proizvoda mogu biti kako pravne tako i fizičke osobe kao proizvođači i dobavljači lijekova i medicinskih proizvoda. Prodaju lijekova krajnjem korisniku u prometu na malo lijekovima, odnosno izdavanje lijekova, obavljaju pravne i fizičke osobe kojima je, sukladno Zakonu o ljekarništvu, odobreno obavljanje ljekarničke djelatnosti te specijalizirane prodavaonice za promet na malo lijekovima kojima je dana dozvola Agencije za promet na malo lijekovima.³⁸ Međutim, istim je zakonom predviđena i mogućnost internetske prodaje lijekova, jer fizičke i pravne osobe koje obavljaju ljekarničku djelatnost u Republici Hrvatskoj mogu putem interneta nuditi za prodaju

³⁴ Daljnji oblici ovoga kaznenog djela jesu: st. 3.: Tko izradi lažno ili preinači izvorno unutarnje ili vanjsko pakovanje lijeka ili medicinskog proizvoda, sažetak opisa svojstava lijeka, uputu o lijeku, uputu za uporabu medicinskog proizvoda, dokumentaciju o djelatnoj ili pomoćnoj tvari, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. St. 4.: Kaznom iz stavka 3. ovoga članka kaznit će se tko upotrijebi izvorno unutarnje ili vanjsko pakovanje lijeka ili medicinskog proizvoda, sažetak opisa svojstava lijeka, uputu o lijeku, uputu za uporabu medicinskog proizvoda, dokumentaciju o djelatnoj ili pomoćnoj tvari, izvan onoga za što su bili namijenjeni u legalnom snabdjevnom lancu lijekova i medicinskih proizvoda. St. 5.: Tko djelo iz stavka 1, 2., 3. i 4. ovoga članka počini zloupotrebljavajući povjerenje koje uživa kao stručnjak, proizvođač ili dobavljač ili ga počini putem sredstava pogodnih za masovnu distribuciju kao što su informacijski sustavi uključujući i internet, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina. St. 6.: Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 3. i 4. ovoga članka počinitelj će se kazniti. St. 7.: Proizvodi i sredstva za proizvodnju će se oduzeti.

³⁵ Pavlović, Š., *op.cit.*, str. 863.

³⁶ Čl. 3. st. 1. t. 49. Zakona o lijekovima, Narodne novine br. 76/13, 90/14, 100/18.

³⁷ Čl. 3. t. 1. Zakona o medicinskim proizvodima, Narodne novine br. 76/2013.

³⁸ Čl. 135. st. 1. Zakona o lijekovima.

na daljinu lijekove koji se izdaju bez recepta (čl. 136. st. 1.).³⁹ Posebne poteškoće u procesuiranju pojavljuju se upravo kod tzv. internetskih trgovina odnosno prodaje putem interneta npr. tijekom pandemije zaštitnih maski koje ne pružaju deklariranu razinu zaštite. Kad se radi o lijekovima najčešće se radi o prodaji lijekova koji sadrže sastojke nedostatne kakvoće ili krivotvorene sastojke ili uopće ne sadrže djelatne tvari ili ne sadrže djelatne stvari u ispravnim količinama. Zbog osobite opasnosti od širenja zaraze Interpol je u ožujku 2020. godine proveo akciju (*Pharmaceutical crime operations*) pod nazivom Pangea XIII u kojoj su sudjelovala policijska, carinska i zdravstvena tijela iz 91 države sa svrhom suzbijanja nezakonite internetske prodaje krivotvorenih lijekova i medicinske opreme. Operacija Pangea dovela je do uhićenja 121 osobe, zapljene dezinficijensa, kirurških maski, kompleta za testiranje za COVID-19, različitih cjepiva te protumalarijskih i antivirusnih lijekova u ukupnoj vrijednosti od 14 milijuna američkih dolara. Operacija je rezultirala i gašenjem više od 2500 web-linkova (internetskih stranica, društvenih mreža i oglasnika).⁴⁰

Uz pandemiju COVID-a 19 povezano je i kazneno djelo proizvodnje i stavljanja u promet štetnih proizvoda za liječenje iz čl. 186. Kaznenog zakona. Temeljni oblik djela ostvaruje tko kao lijek, homeopatski ili medicinski proizvod pripravi ili proizvede radi prodaje ili radi drugog načina stavljanja u promet pripravke ili proizvode koji su štetni za zdravlje ljudi, pa time izazove opasnost za zdravlje druge osobe. Propisana kazna jest kazna zatvora do tri godine. Posljedica je ovog djela konkretna opasnost dok je samo djelo dovršeno kada se pripravak ili proizvod deklariraju kao lijek i bez njegova stavljanja u promet.⁴¹

Posebnu pažnju izaziva i sudjelovanje pravnih osoba u kažnjivim ponašanjima za vrijeme pandemije, jer osim fizičkih osoba, počinitelji svih spomenutih kaznenih djela mogu biti i pravne osobe.⁴² Primjerice, tijekom pandemije pravne osobe kao poslodavci obvezne su poštovati sve propise i naredbe te poduzeti sve mjere za sprečavanje prenošenja i širenja zaraze, jer se u slučaju infekcije zaposlenika na

³⁹ U svrhu zaštite potrošača od krivotvorenih lijekova uveden je zajednički logo za internetske ljekarne na području Europske unije, koji ima za cilj da potrošači budu sigurni da lijekovi koje kupuju preko takvih subjekata ispunjavaju sve standarde u pogledu kakvoće i sigurnosti za primjenu. Bilić Paulić, M., *op. cit.*

⁴⁰ Dostupno na: <https://www.interpol.int/Crimes/Illicit-goods/Pharmaceutical-crime-operations> [6. XI. 2020.].

⁴¹ Istom kaznom kaznit će se i tko nabavlja, prerađuje, raspodjeljuje ili stavlja u promet zaraženu krv ili drugo tkivo ili iz njih izrađuje sredstva za liječenje (čl. 186. st. 2. KZ). Pavlović, S., *op. cit.*, str. 865.

⁴² Pravnu osobnost prema hrvatskom pravu imaju trgovačka društva, ustanove, zadruge, udruge, sindikati, političke stranke, dok kaznenu sposobnost nemaju samo tajno društvo, ortakluk i udruga koja nema svojstvo pravne osobe. Strane pravne osobe izjednačene su s domaćim te su pravne osobe i strane osobe koje se po hrvatskom pravu smatraju pravnim osobama (čl. 1. st. 2. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela).

radnom mjestu može zahtijevati i njihova kaznena odgovornost. Ili, ako je trgovina svoje kupce i zaposlenike propustima izložila širenju zaraze koronavirusom.⁴³

Konvencija MEDICRIME u članku 11. propisuje obvezu država da osiguraju odgovornost pravne osobe za kažnjiva djela utvrđena u skladu s konvencijom, kada ih je počinila bilo koja fizička osoba u njihovu korist, koja se u njoj nalazi na vodećem položaju djelujući samostalno ili kao dio tijela pravne osobe, na temelju: a. ovlasti za zastupanje pravne osobe; b. ovlasti za donošenje odluka u ime pravne osobe; c. ovlasti za provedbu kontrole unutar pravne osobe. Također, to se odnosi i na slučajeve u kojima pravna osoba može biti odgovorna kada je nedostatak nadzora ili kontrole od strane navedenih fizičkih osoba omogućio počinjenje kažnjivog djela utvrđenog u skladu s konvencijom u korist te pravne osobe od strane fizičke osobe koja je djelovala pod njenom ovlasti. Odgovornost pravne osobe može biti kaznena, građanska ili upravna te ona ne dovodi u pitanje kaznenu odgovornost fizičkih osoba koje su počinile kažnjivo djelo. U Hrvatskoj su zadovoljavajući mehanizmi kaznene odgovornosti pravnih osoba za sva djela povezana sa širenjem i prenošenjem COVID-a 19 kao i krivotvorenjem lijekova ili medicinske opreme osigurani posebnim zakonom.⁴⁴

2.3. Odgovornost liječnika i drugih zdravstvenih djelatnika i zdravstvenih ustanova

Tijekom pandemije pojavila su se i dva pitanja vezana za ostvarivanje prava na zdravlje, koja bi mogla zadirati u područje ne samo kaznene nego i disciplinske, administrativne i odštetne odgovornosti zdravstvenih djelatnika i ustanova.

Prvo pitanje otvoreno je početkom lipnja 2020. godine u Italiji kada su se započele provoditi istrage protiv liječnika, a u vezi s prevencijom, dijagnosticiranjem i liječenjem građana pogođenih SARS-CoV-2. Tim se istragama pokrenulo pitanje jesu li medicinske službe u Italiji „prešle put od heroja borbe protiv koronavirusa do potencijalno nemarnih zdravstvenih djelatnika“, jer i u uvjetima pandemije COVID-a 19, kao izvanrednog stanja, i dalje su na snazi svi zakoni koji se primjenjuju i u redovnom stanju.⁴⁵ Cilj pokrenutih istraga jest ili dokazati višestruka usmrćenja (u talijanskom kaznenom zakonodavstvu ne postoji posebno

⁴³ Kendall, H. C., „Corporate Criminal Liability in the COVID-19 Era“, *Law Journal*, june 2020, dostupno na: www.lawjournalnewsletters.com [5. XI. 2020.].

Čl. 6. Uredbe od 23. ožujka 2020. predviđaju posebne obveze za operatere cestovnog i željezničkog prijevoza putnika koji su dužni očistiti dezinficijensom svako vozilo javnog prijevoza ili vozni park najmanje jednom dnevno. *Covid-19 coronavirus: France – Criminal liability of the company and its directors in the event of infection of an employee in the workplace*, Allen & Overy LLP 2020, str. 2, dostupno na: allenoverly.com [6. XI. 2020.].

⁴⁴ V. bilj. 23. Više v. Mišić Radanović, N., „The liability of legal entities for criminal acts in Croatian court practice“, *36th International Scientific Conference on Economic and Social Development – Building Resilient Society*, Zagreb, prosinac 2018. str. 225-235.

⁴⁵ D’Aloja, E. et al., *COVID-19 and medical liability: Italy denies the shield to its heroes*, dostupno na: <https://www.researchgate.net/publication/342852348>.

kazneno djelo nesavjesnog liječenja)⁴⁶ ili dokazati da su liječnici i/ili oni zaduženi za upravljanje u bolnicama svojim ponašanjem nehaljno prouzročili epidemiju širenjem patogenih klica, djelo propisano čl. 438. Codice Penale,⁴⁷ čime su počinili nehaljno kazneno djelo protiv javnog zdravlja kažnjivo prema čl. 452. talijanskog Kaznenog zakona.⁴⁸ Postavljeno je pitanje mogu li se liječnici i drugi zdravstveni radnici i/ili oni koji su zaduženi za upravljanje bolnicom te same bolnice kao pravne osobe osuditi ako bi se dokazalo da se broj oboljelih od COVID-a 19 mogao na neki način spriječiti ili umanjiti. Premda rizik zaraze ne može biti nula, a cilj je medicine prevencija i/ili liječenje, sudski sustav morat će utvrditi koji je to „krizni standard skrbi“ i odgovoriti na pitanje jesu li liječnici i bolnice kršenjem dužnosti zaštite u provođenju svakodnevnih kliničkih aktivnosti prekršili propise u općim i posebnim mjerama kao obveznim radnjama.⁴⁹

I u Njemačkoj se, kao i u Italiji, razvila živa rasprava o odgovornosti liječnika u vrijeme pandemije. Profesor Zimmermann već u ožujku 2020. godine u članku „Ärzte in Zeiten von Corona: Wer stirbt zuerst?“ navodi kako su liječnici u bolnicama kao garanti dužni intenzivno liječiti „korona-pacijente“.⁵⁰ Ukoliko to ne učine i pacijent umre, načelno mogu odgovarati za usmrćenje iz nehaja. Međutim, ukoliko njihova sredstva za liječenje nisu dostatna za pomoć svima, riječ je o koliziji dužnosti radnje koja nije izravno zakonski regulirana.⁵¹ Iz odredbe o opravdavajućoj krajnjoj nuždi (§ 34), međutim, može se zaključiti da izbjegavanje veće opasnosti legitimizira prihvaćanje manje: prioritarno liječenje akutno potrebitih dopušteni je izbor kao manje zlo.⁵² Hitna medicinska pomoć valjani je kriterij odabira. Kod jednake nužde, § 34. nije od pomoći. Procjena ovih slučajeva – koji se povremeno

⁴⁶ Prema čl. 589. u Codice Penale, kazneno djelo pod nazivom *Omicidio colposo* postoji i u slučaju kada je počinjeno u obavljanju profesije za koju je potrebna posebna državna kvalifikacija ili u zdravstvenoj djelatnosti. Međutim, posebnim čl. 590-sexies predviđena je nehaljna odgovornost za smrt ili tjelesne ozljede u zdravstvu ako je djelo iz članka 589. počinjeno u obavljanju zdravstvene djelatnosti, a ako je djelo počinjeno zbog neiskustva, počinitelj se neće kazniti pod uvjetom da su se poštovala preporuke predviđene definiranim i objavljenim smjernicama ili, u nedostatku takvih, dobra klinička praksa te pod uvjetom da preporuke predviđene gore navedenim smjernicama odgovaraju specifičnostima konkretnog slučaja. Članak umetnut čl. 6., stavak 1., L. 8. ožujka 2017., br. 24. Dostupno na: <https://www.altalex.com/documents/news/2014/06/03> [4. XI. 2020.].

⁴⁷ <https://www.altalex.com/documents/news/2014/06/03/dei-delitti-contro> [4. XI. 2020.].

⁴⁸ Art. 452. *Delitti colposi contro la salute pubblica: Chiunque commette, per colpa, alcuno dei fatti preveduti dagli articoli 438 e 439 è punito*. Vergalo, M. G., Frati, P., Busardó, F. P., Matteo, G., Zaani, S., Ciancolini, G., Correnti, F. R., Di Luca, N. M., „The legislative reform of medical liability in Italy and the decriminalization of slight negligence: controversial issues“, *Prevention & Research*, 2, 2, 2013., str. 67.

⁴⁹ Premda se brzo donošenje općih mjera kao što su opća upotreba zaštitnih maski, socijalno distanciranje u odjelima, zabrana posjeta u bolnicama, testiranje na SARS-CoV2 i testiranje antitijela smatra obveznim radnjama koje treba primijeniti u svakodnevnim kliničkim aktivnostima, nijedna od ovih mjera opreza, sama ili u kombinaciji, nije dovoljna da rizik bude jednak nuli. Ali, nemarno ponašanje u pandemiji postoji ako bolnica, čak i ako nema nijedan slučaj pacijenta pozitivnog na koronavirus, ne osigura sve propisane mjere.

⁵⁰ Zimmermann, T., *Ärzte in Zeiten von Corona: Wer stirbt zuerst?*, dostupno na: <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/corona-triage-tod-strafrecht-sterben-krankenhaus-entscheidung-auswahl/> [2. XI. 2020.].

⁵¹ *Idem*.

⁵² *Idem*.

dogadaju i nakon katastrofa – kontroverzna je.⁵³ Prevladavajući stav zahtijeva samo spašavanje jedne osobe i daje liječniku slobodan izbor.⁵⁴

Drugo pitanje koje se za vrijeme pandemije postavilo, tiče se odgovornosti za poremećaje u pružanju medicinskih tretmana ili nemogućnosti pristupa zdravstvenim uslugama. Građani se svakodnevno liječe od teških bolesti ili im tu tešku bolest tek treba dijagnosticirati, u kojem slučaju vrijeme može biti i presudno za izlječenje ili preživljavanje. Posebno je u vrijeme tzv. lockdowna, pacijentima bio znatno ograničen ili *otežan pristup* zdravstvenoj zaštiti i skrbi. Mediji su izvještavali da je zdravstvo doslovce „bačeno na koljena“, da su vrata bolnica bila zaključana za sve osim za hitne i pacijente oboljele od COVID-a 19, da su operacijske dvorane zjapile gotovo prazne, dok su liječnici i drugo medicinsko osoblje bili na prisilnom odmoru, osim onih koji su zbog koronavirusa „padali s nogu“.⁵⁵

Pandemijski uvjeti nesporno su utjecali na pravodobnu ranu dijagnozu karcinoma ili na optimalno liječenje već dijagnosticirane zloćudne bolesti. Nedavno je u Hrvatskoj analiziran broj novodijagnosticiranih bolesnica s rakom dojke za vrijeme lockdowna, pa je otkriveno da je u prva dva tjedna svibnja 2020. godine broj novooboljelih dijagnosticiranih žena, koje su dobile iglenu biopsiju i dijagnozu raka, bio za gotovo 50 posto niži nego u prva dva tjedna 2019. godine. Posljedica kasnije dijagnosticiranih tumora kao i odgođenih kontrolnih pregleda mogući su lošiji ishodi liječenja i oboljenja u uznapredovaloj fazi.⁵⁶

Iako su sve smjernice Europske unije i Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) upućivale da se tijekom pandemije, kad god je to moguće, otkažu dijagnostički i operativni postupci, postavljeno je pitanje odgovornosti zdravstvenih radnika i ustanova za nedostupnost potrebne medicinske skrbi. Primjerice, ako je uskraćen pristup na onkološku zdravstvenu skrb, odgodio je ili prekinuo na način da je to nepovoljno utjecalo na konačni rezultat liječenja.⁵⁷ Istovremeno, pandemija

⁵³ Komentar Thomasa Fischera o Kaznenom zakonu zahtijeva da liječnik učini nemoguće, naime da spasi oboje. To je nepravedno i ne dolazi u obzir. *Ibid.*

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ Procjene su da bi još dugo zdravstvena skrb mogla biti manje dostupna za čak trećinu pacijenata odnosno da se bolnice neće moći vratiti na više od 80 % prijašnjeg broja usluga. Dio razloga je u strahu građana od moguće zaraze koronavirusom, a dio u nužnosti provedbe epidemioloških mjera u zdravstvenim ustanovama da se ne bi dogodilo da ključ u bravu mora primjerice staviti cijela bolnica, što zbog infekcije zaposlenih i pacijenata, što zbog samoizolacije kontakata. „Hoće li nam se zbog ograničene zdravstvene usluge povećati smrtnost od, primjerice, raka?“, *Jutarnji list*, 12. rujna 2020.

⁵⁶ Da se to dogodilo ne samo u Hrvatskoj nego i u svim zemljama svijeta, iznio je dr. Vrdoljak iz Klinike za onkologiju KBC-a Split podatkom da je u Nizozemskoj, koja ima savršen registracijski sustav, u vrijeme zatvaranja sustava i promjene ili reorganizacije zdravstvenog sustava dijagnosticirano 35 % manje tumora te 80 % manje kožnih tumora. *Zašto bi oboljeli od raka mogli biti najveće žrtve koronavirusa*, RTL Direkt od 4. lipnja 2020., dostupno na: <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3828680/strucnjak-u-direktu-objasnjava-zasto-bi-obiljeli-od-raka-mogli-biti-najvece-zrtve-koronavirusa/> i <https://www.vecernji.hr/vijesti/splitski-onkolog-zbog-epidemije-kasnije-se-dijagnosticira-rak-to-bi-moglo-imati-ozbiljne-posljedice-1429971> [7. XI. 2020.].

⁵⁷ Pandemijski loši uvjeti liječenja i funkcioniranja bolnica najvidljiviji su iz podatka o broju hospitalizacija u stacionarnom dijelu bolnice zbog zloćudnih novotvorina tijekom ožujka i travnja 2020. godine kada je bilo 2048 ljudi manje nego u istom razdoblju 2019. godine te podatka da u Kliničkoj bolnici Dubrava u Zagrebu pad operacija iznosi ovisno o vrsti karcinoma i do 70 %. Dostupno na: <http://hr.n1info.com/Vijesti/a575707/Udar-pandemije-na-obiljele-od-raka> [15. XI. 2020.].

COVID-a 19 predstavlja ogromno opterećenje za zdravstvene sustave, mnoge se zdravstvene ustanove suočavaju s nedostatkom osoblja, pa su zdravstveni radnici preopterećeni te se nalaze i pod velikim osobnim rizikom.⁵⁸

Odgovornost fizičkih i pravnih osoba za nedostupnost medicinske skrbi tijekom pandemije složeno je pitanje i građanskog odštetnog, ali i kaznenog prava. Promatrajući s građanskopravnog aspekta, u odštetnom pravu postoji i poseban slučaj odgovornosti zbog uskrate nužne pomoći: tko je bez opasnosti za sebe uskratio pomoć osobi čiji su život i zdravlje očito bili ugroženi, odgovara za štetu koja je otuda nastala, ako je on tu štetu prema okolnostima slučaja morao predvidjeti.⁵⁹ Takav oblik štetne radnje postoji kada zdravstveni djelatnik ne ispuni svoju zakonsku obvezu pružanja medicinske pomoći u hitnim stanjima u kojem slučaju ostvaruje i biće posebnog kaznenog djela.

U pravu je priznat i institut sukoba (kolizije) dužnosti kao razlog isključenja protupravnosti, a koji postoji u slučajevima kad se jedna obveza može ispuniti samo na račun druge. Počinitelj može ispuniti jednu dužnost samo tako da prekrši drugu dužnost, primjerice liječnik može pružiti pomoć samo jednoj od više teško ozlijeđenih osoba. Postavlja se pitanje je li nečinjenje prema objektu od kojega se ne otklanja opasnost, protupravno ili ne.⁶⁰ Liječnik se nalazi u specifičnoj situaciji nužnosti koje npr. nizozemsko kazneno pravo definira kao situaciju koja se odnosi na proturječne dužnosti (engl. *conflicting duties*) i višu silu (*force majeure* ili *vis maior*).⁶¹ Pojam više sile oblik je prinude koji predstavlja općepriznat temelj za isključenje kaznene odgovornosti.⁶² Kaznenopravna dogmatika takve situacije rješava pravilima o krajnjoj nuždi, pri čemu se razlikuje kolizija dužnosti različitog te dužnosti istog ranga.⁶³ Liječnik će ispuniti dužnost višeg ranga te je u odnosu na neispunjenje dužnosti nižeg ranga isključena protupravnost njegova propusta (učinjeno zlo manje je od onog koje je prijetilo) te neće postojati kazneno djelo nepružanja medicinske pomoći u hitnim stanjima. Dakle, liječnik će pružiti pomoć najprije teže ozlijeđenoj osobi dok će u odnosu na lakše ozlijeđenu osobu postojati opravdavajuća krajnja nužda koja isključuje protupravnost zbog načela pretežnog

⁵⁸ Prema podatku Amnesty Internationala, najmanje 7000 zdravstvenih radnika širom svijeta umrlo je od zaraze koronavirusom, a veliki broj pokazuje tzv. burnout sindrom – sagorijevanje na poslu. Cit. „Najmanje 7000 zdravstvenih radnika širom svijeta umrlo od zaraze koronavirusom“, *Direktno* od 4. rujna 2020., dostupno na: <https://direktno.hr/eu-i-svijet/najmanje-7000-zdravstvenih-radnika-sirom-svijeta-umrlo-od-zaraze-korona-virusom-206134/> [7. XI. 2020.].

⁵⁹ Čl. 1082. Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.

⁶⁰ Vidi v. Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L., *Kazneno pravo, Opći dio 2, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije*, Zagreb, 2017., str. 59.

⁶¹ Članak 40. nizozemskog Kaznenog zakona propisuje da osoba koja je prisiljena od strane više (neodoljive) sile počiniti kazneno djelo nije odgovorna. Prisila vrijedi kada je liječnik suočen sa sukobom dužnosti. Dostupno na: https://www.legislationline.org/download/id/6415/file/Netherlands_CC_am2012_en.pdf [8. XI. 2020.].

⁶² Učinak više sile kada je riječ o apsolutnoj ili neodoljivoj sili (*vis absoluta*) jest isključenje postojanja kaznenog djela zbog nepostojanja voljne radnje kao temeljnog elementa pojma kaznenog djela jer osoba koja se nalazi pod utjecajem takve sile nema mogućnost izbora svog ponašanja. Kada je riječ o tzv. kompulzivnoj sili kojoj se moglo odoljeti (*vis compulsiva*) ili prijetnji, važe pravila o učinku krajnje nužde. Usp. Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L., op. cit., str. 11.

⁶³ V. bilj. 49. i 50.

interesa.⁶⁴ Složeniji je sukob dužnosti istoga ranga, primjerice ako se liječnik nalazi u situaciji da mora pružiti pomoć dvjema osobama koje su jednako teško ozlijeđene. U tom slučaju nije isključena protupravnost jer je učinjeno zlo jednako onome koje je prijetilo. Ako bi se takva kolizija dužnosti rješavala kao razlog za isključenje krivnje ili za ublažavanje kazne ili oslobođenje od kazne, postupak liječnika ostao bi protupravan što se, teorijski i životno smatra neprihvatljivim.⁶⁵ Zbog toga, u doktrini postoji mišljenje da ovu situaciju treba tretirati kao nadzakonsku krajnju nuždu tj. poseban razlog isključenja protupravnosti, jer se radi o ponašanju koje nije društveno štetno (nedostatak materijalne protupravnosti).⁶⁶ Međutim, Derenčinović smatra da bi i u toj situaciji trebalo utvrditi je li zlo koje je nastupilo manje od zla koje je prijetilo, jer da liječnik nije spasio barem jednu ozlijeđenu osobu, gotovo je sigurno da bi obje osobe preminule. Time je nečinjenje u odnosu na drugu teško ozlijeđenu osobu prouzročilo zlo (smrt jedne osobe) koje je manje od zla koje je prijetilo (smrt obje ozlijeđene osobe).⁶⁷ Zaključno, judikatura će morati zauzeti stav predstavlja li pandemija COVID-a 19 u svim slučajevima nedostupnosti medicinske skrbi višu silu ili koliziju dužnosti odnosno krajnju nuždu.

3. PREKRŠAJNA ODGOVORNOST

Najznačajnije odredbe u odnosu na prekršajnu odgovornost fizičkih i pravnih osoba nalazimo u Zakonu o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, čl. 75-79.⁶⁸ Prvu grupu čine oni prekršaji za koje je za pravne osobe kao počinitelje propisana novčana kazna od 50.000 do 100.000 kuna.⁶⁹ Prekršaje čini pravna osoba ako: 1. obavlja dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju, a ne udovoljava propisanim uvjetima; 2. ne provodi rano otkrivanje izvora i putova prenošenja zaraze; 3. ne obavlja laboratorijsko ispitivanje uzročnika zarazne bolesti, odnosno epidemije zaraznih bolesti; 4. obavlja laboratorijsko ispitivanje uzročnika zarazne bolesti, odnosno epidemije zaraznih bolesti bez rješenja ministra; 5. o izvršenim laboratorijskim ispitivanjima ne vodi evidenciju i ne dostavi izvješće o uzročnicima zaraznih bolesti; 6. ne prijavi zaraznu bolest na način određen ZZPZB-om i pravilnikom donesenim na temelju istog zakona; 7. ne izvjesti nadležno tijelo utvrđeno propisima o veterinarskoj djelatnosti; 8. obavlja preventivnu i obvezatnu preventivnu dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju bez ovlaštenja ministra; 9. Izvješće o provedenom stručnom nadzoru ne dostavi u propisanom roku; 10. ne obavlja protuepidemijsku dezinfekciju,

⁶⁴ Usp. Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L., op. cit., str. 59.

⁶⁵ Opisanom postupanju nedostaje dimenzija antisocijalnosti. *Idem*.

⁶⁶ Novoselec P., Bojanić, I., *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2013., str. 196.

⁶⁷ Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L., op. cit., str. 60.

⁶⁸ Za prekršajne odredbe do stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama ZZPZB-a od 17. travnja 2020. godine, v. Munivrana Vajda, M., Ofak, L., *Kažnjavanje za kršenje mjera usmjerenih na suzbijanje pandemije COVID-a 19*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2020B1369> [30. X. 2020.].

⁶⁹ Odgovorna osoba u pravnoj osobi kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od 5000 do 10.000 kuna.

dezinfekciju i deratizaciju, ili obavlja protuepidemijsku dezinfekciju, dezinfekciju i deratizaciju a za isto ne ispunjava uvjete propisane pravilnikom donesenim na temelju ovog zakona; 11. ne provodi propisane mjere za sprečavanje i suzbijanje bolničkih infekcija; 12. u određenom roku ne postupi po rješenju sanitarnog inspektora Državnog inspektorata (čl. 75.). Ako prekršaje pod točkama 5., 6. i 11. počini fizička osoba, može se izreći novčana kazna od 5000 do 10.000 kuna. Za drugu grupu prekršaja propisana je novčana kazna u iznosu od 30.000 do 80.000 kuna, a za fizičku osobu, te odgovornu osobu u pravnoj osobi novčana kazna u iznosu od 3000 do 8000 kuna.⁷⁰ Dakle, nadzor nad provedbom mjera za zaštitu pučanstva od zaraznih bolesti obavljaju nadležni sanitarni inspektori Državnog inspektorata, a sanitarno-inspekcijski nadzor na granici obavljaju granični sanitarni inspektori.⁷¹ Izmjenama i dopunama ZZPZB-a iz travnja 2020. godine dodan je novi prekršaj za fizičku osobu koji se sastoji u nepridržavanju sigurnosne mjere za zaštitu pučanstva od zaraznih bolesti, izolacije u vlastitom domu ili drugom odgovarajućem prostoru, odnosno samoizolacije, kao i nepridržavanju sigurnosne mjere stavljanja u karantenu. Novčana kazna od 8000 do 15.000 kuna za ovaj prekršaj iznimno je kritizirana u javnosti. Prekršaj propisan čl. 78. specifičan je zbog dva razloga. Kao prvo, počinitelj prekršaja ovdje je posebno određen kao doktor medicine ili drugi zdravstveni radnik (*delictum proprium*), te je propisana mogućnost kažnjavanja na licu mjesta.⁷² Posljednjim izmjenama i dopunama izmijenjena je i odredba čl. 79. koja sada propisuje da za svaku povredu određuje ZZPZB-a sanitarni inspektor Državnog inspektorata može, na licu mjesta, naplatiti novčanu kaznu u iznosu od 5000 kuna.⁷³ Riječ je o prekršaju supsidijarne naravi s potencijalnom vrlo širokom primjenom.⁷⁴ U odnosu na prekršajnu odgovornost, važno je naglasiti da je čl. 127. st. 1. Zakona o državnom inspektoratu propisano četiri oblika prekršaja za koje su predviđeni različiti rasponi novčane kazne ovisno o tome izriču li se pravnoj osobi, odgovornoj osobi u pravnoj osobi ili fizičkoj osobi obrtniku, odnosno samoj fizičkoj osobi.⁷⁵ Prekršaji su počinjeni kada počinitelj: inspektoru ne omogućiti obavljanje nadzora ili mu na bilo koji drugi način onemogućiti pregled ili ne osigura uvjete za neometan rad ili na njegovo traženje privremeno ne obustavi poslovanje nadziranog

⁷⁰ V. čl. 76. st. 1.

⁷¹ U razdoblju od 5. do 10. studenog 2020. inspektori Ravnateljstva civilne zaštite u suradnji s inspektorima Državnog inspektorata, policijskim službenicima i timovima lokalnih stožera izvršili su ukupno 27.167 nadzora poslovnih subjekata, noćnih klubova i dr. te su izdali 1126 upozorenja i podnijeli 24 prekršajna naloga u ukupnom iznosu od 640.000 kuna. Hina, 12. studenoga 2020., dostupno na: https://www.novolist.hr/vijesti/hrvatska/inspektori-civilne-zastite-u-5-dana-ispisali-640-000-kuna-kazni-zbog-kršenja-epidemioloških-mjera/?meta_ [13. XI. 2020.].

⁷² Doktor medicine ili drugi zdravstveni radnik koji utvrdi oboljenje, sumnju na oboljenje ili smrt od zarazne bolesti, a o tome bez odgode ne izvijesti najbližu pravnu osobu koja obavlja zdravstvenu djelatnost ili privatnog zdravstvenog radnika kaznit će se za prekršaj na licu mjesta novčanom kaznom u iznosu od 2000 kuna.

⁷³ O Noveli v. Kudrić, Ž., *Novela Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41275> [2.11.2020.] V. i Turković, M., *Zakonske mjere za zaštitu pučanstva od zaraznih bolesti*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/40834> [2. XI. 2020.].

⁷⁴ Martinović, I., *op. cit.*

⁷⁵ Zakon o državnom inspektoratu, Narodne novine br. 115/2018.

objekta za vrijeme inspekcijskog nadzora kada inspektor ne može na drugi način obaviti inspekcijski nadzor ili utvrditi činjenično stanje; na pisano traženje inspektora ne izvrši zatražene radnje ili ih ne izvrši u određenom roku; na pisano traženje inspektora u određenom roku ne pripremi ili ne dostavi podatke, obavijesti i materijale ili mu pripremi ili dostavi netočne i nepotpune podatke, obavijesti i materijale; ne izvrši izvršno rješenje inspektora.

4. UPRAVNOPRAVNE MJERE

Analiza kažnjivih ponašanja kontekstualno povezanih s pandemijom nužno sadrži i analizu djelovanja upravnih tijela. Ako je konkretnoj fizičkoj osobi sanitarni inspektor izvršnim rješenjem naredio samoizolaciju (čl. 69. st. 1. t. 5. ZZZPB-a) koju isti krši, poseže se za izvršenjem izrečene mjere na temelju odgovarajućih odredbi Zakona o općem upravnom postupku. Izvršenje nenovčanih obveza provodi javnopravno tijelo koje je o stvari riješilo u prvom stupnju (čl. 138. st. 1. ZUP), a ako izvršenik ne postupi po izvršenom rješenju, donosi se rješenje o izvršenju u pisanom obliku koje mora sadržavati opomenu o novčanoj kazni i iznos kazne (čl. 139. st. 1. i 3. ZUP-a). Posebno je regulirano prisilno izvršenje nenovčanih obveza novčanom kaznom (čl. 142. ZUP-a). Javnopravno tijelo koje provodi izvršenje prisilit će izvršenika na ispunjenje obveze iz rješenja novčanom kaznom, ako je izvršenik ne ispuni sam, ako izvršenje putem trećih osoba nije moguće ili je neprikladno za postizanje svrhe izvršenja. Ova se novčana kazna izriče rješenjem u iznosu do dvije prosječne godišnje bruto plaće ostvarene u Republici Hrvatskoj u prethodnoj godini.⁷⁶ Pri tome žalba na rješenje o novčanoj kazni ne odgađa izvršenje rješenja. U slučaju daljnjeg neispunjavanja obveze, izreći će se druga, veća kazna unutar utvrđenog raspona. Ako je potrebno, novčana kazna može se izreći i više puta. Daljnja mogućnost jest izvršavanje neposrednom prisilom. Naime, ako se primjenom drugih sredstava svrha izvršenja nenovčane obveze ne može postići ili se izvršenje ne može provesti pravodobno, izvršenje se provodi u skladu s prirodom obveze, a kad je to nužno, može se provesti i neposrednom prisilom (čl. 144. ZUP-a). U svakom slučaju, prilikom izvršenja nadležna tijela imaju obvezu provesti izvršenje na način i primjenom sredstava koja su najblaža za izvršenika, a dovode do cilja izvršenja u skladu s načelom razmjernosti u izvršenju.⁷⁷ Međutim, ukoliko osoba koja krši izrečenu mjeru samoizolacije, pa joj zbog toga sanitarni inspektor izrekne novčanu kaznu iz čl. 142. ZUP-a radi ispunjenja obveze samoizolacije, može li se tu osobu prekršajno kazniti (opet) novčanom kaznom zbog počinjenja prekršaja iz čl. 76. a t. 1. ZZZPB-a? Martinović ističe kako se istovremenim izdavanjem prekršajnog naloga i donošenjem rješenja o izvršenju rješenja, odnosno kasnijem eventualnom izricanju novčane kazne na temelju ZUP-a (s ciljem izvršenja obveze postupanja u

⁷⁶ Novčana kazna kojom se pravna osoba prisiljava na izvršenje izriče se rješenjem odgovornoj osobi te pravne osobe u iznosu do deset prosječnih godišnjih bruto plaća ostvarenih u Republici Hrvatskoj u prethodnoj godini.

⁷⁷ Čl. 145. ZUP-a.

skladu s izrečenim epidemiološkim mjerama) ne krši načelo *ne bis in idem* onako kako je ono shvaćeno u teoriji i praksi hrvatskih sudova i Europskog suda za ljudska prava.⁷⁸ Pri tome argumentira kako u konkretnom slučaju nije riječ o istome djelu (*idem*), nego o dva različita, vremenski razdvojena djela jer kada počinitelj propusti priliku postupiti u skladu s izvršnim rješenjem kojim mu je izrečena mjera, pristupa se prekršajnom sankcioniranju, dok se upravnom sankcioniranju pristupa tek ako to ponovno učini.⁷⁹

5. ZAKLJUČAK

Pravna teorija i praksa uključile su se vrlo brzo u analize i rasprave o spornim i različitim aspektima odgovornosti i posljedicama pandemije prouzročene koronavirusom. Različiti oblici mjera za suzbijanje širenja i prenošenja bolesti COVID-19 otvaraju i pitanja različitih sankcija za kršenje tih mjera te druga kažnjiva ponašanja u vremenu pandemije, kao i pravne prirode tih sankcija. Široki pravni okvir za kažnjavanje fizičkih i pravnih osoba koji pokriva područje kaznenog, prekršajnog i upravnog prava dovodi u praksi do problema s obzirom na načelo zabrane dvostruke kažnjivosti. Također, u korištenju različitih javnopravnih mehanizama posebno mjesto zauzima zahtjev razmjernosti u nužnosti zaštite života i zdravlja građana. S obzirom na to da se prekršajne sankcije propisuju samo za ona ponašanja kojima se povređuju vrijednosti čija se zaštita ne ostvaruje kaznenopravnom prisilom, kaznena odgovornost je primarna. To znači da ukoliko se istom radnjom ostvaruju obilježja kaznenog djela ili prekršaja, nadležno tijelo mora podnijeti kaznenu prijavu državnom odvjetniku. Nadalje, sukladno čl. 2. st. 3. Zakona o kaznenom postupku,⁸⁰ državni je odvjetnik dužan pokrenuti kazneni postupak ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti, a nema zakonskih smetnji za progon te osobe. Međutim, niz teškoća pojavljuje se upravo u kaznenim postupcima, ponajprije u pitanju jesu li ostvarena obilježja kaznenog djela. Kod kaznenog djela širenja i prenošenja zarazne bolesti teškoće izaziva utvrđivanje uzročnosti između ponašanja osobe koja se ne pridržava izrečene mjere i bliske mogućnosti zaraze drugih kao konkretne opasnosti. Također, još veće teškoće izaziva dokazivanje uzročne veze između nepridržavanja mjera zaštite i oboljenja druge osobe kao povrede te utvrđivanje oblika krivnje. Posebni problemi vjerojatno će se vrlo brzo pojaviti i u svezi s različitim aspektima odgovornosti zdravstvenih djelatnika i ustanova, primarno bolnica, zbog nedostupnosti liječenja i zdravstvene skrbi odnosno nemogućnosti pristupa zdravstvenim uslugama. Također, različiti

⁷⁸ Martinović, I., *op. cit.*

⁷⁹ *Ibid.* Usp. Munivrana Vajda, M., Ofak, L. *op. cit.*, Moslovac, B., *Dodatne kaznene odredbe Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2020B1382> [30. X. 2020.].

⁸⁰ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19.

aspekti odgovornosti zdravstvenih djelatnika i/ili ustanova otvaraju se i u vezi s prevencijom, dijagnosticiranjem i liječenjem oboljelih građana.

Budući da se kažnjiva ponašanja fizičkih i pravnih osoba za vrijeme pandemije zapravo nalaze između kaznenog, prekršajnog i upravnog prava, nužno je, sukladno načelima *ultima ratio* i *ne bis in idem* te načelu razmjernosti, taj široki pravni okvir kažnjavanja pažljivo poboljšati.

POPIS LITERATURE

Knjige i članci

1. Bertel, C., Schwaighofer, K., *Österreichisches Strafrecht, Besonderer Teil II*, Springer, Wien/New York, 2010.
2. Bilić Paulić, M., *Krivotvorenje lijekova u kontekstu borbe protiv pandemije koronavirusa*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/>.
3. Cerny, L., Makepeace, J., „Coronavirus, Strafrecht und objektive Zurechnung“, *KriPoZ* 3, 2020., dostupno na: <https://kripoz.de/wp-content/uploads/2020/05/cerny-makepeace-coronavirus-strafrecht-und-objektive-zurechnung.pdf>.
4. *Covid-19 coronavirus: France – Criminal liability of the company and its directors in the event of infection of an employee in the workplace*, Allen & Overy LLP 2020, str. 2, dostupno na: allenoverly.com.
5. D’Aloja, E. et alt., *COVID-19 and medical liability: Italy denies the shield to its heroes*, dostupno na: <https://www.researchgate.net/publication/342852348>.
6. Derenčinović, D., *Priopćenje o prekršajnim i kaznenim posljedicama kršenja samoizolacije i iznošenja lažnih vijesti*, dostupno na: <https://informatior.hr/vijesti/priopcenje-o-prekršajnim-i-kaznenim-posljedicama-krsenja-samoizolacije-i-iznosenja-laznih-vijesti>.
7. Donatsch, A. et al., *Schweizerisches Strafgesetzbuch und JStG*, Orell Füssli Verlag AG, 2010.
8. Fahl, C., „Das strafrecht in den Zeiten von Corona“, *Juristische Ausbildung* 2020 (10).
9. Fischer, T., *Virus strafbar*, dostupno na: <https://www.spiegel.de/panorama/justiz/coronavirus-und-das-strafrecht-virus-strafbar-kolumne-a-9347f5da-d295-4a67-90b4-3e0362f77089>.
10. Foregger, E., Fabrizy, E. E., *Strafgesetzbuch samt ausgewählten Nebengesetzen, Kurzkommentar*, Wien, 2010., Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.
11. Forster, M., *Strafrecht, Justiz und Menschenrechte in Zeiten von Covid-19; Zum Virus der medialen Aufgeregtheit*, *SJZ/RSJ* 2020, 13., dostupno na: <https://www.sjz.ch/de/artikel/2504-0650-2020-0109/strafrecht-justiz-und-menschenrechte-zeiten-von-covid-19>.
12. Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L., *Kazneno pravo, Opći dio 2, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije*, Zagreb, 2017.

13. Jorio, L., Bondolfi, S., *Was passiert, wenn ich die Quarantäne nicht einhalte?*, dostupno na: <https://www.swissinfo.ch/ger/gesellschaft/coronavirus-regeln-strafe/45607388>.
14. Kendall, H. C., „Corporate Criminal Liability in the COVID-19 Era“, *Law Journal*, june 2020, dostupno na: www.lawjournalnewsletters.com
15. Kudrić, Ž., *Kronološki prikaz svih odluka Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske i relevantnih propisa u uvjetima epidemije koronavirusa*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41376>.
16. Kudrić, Ž., *Novela Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41275>.
17. Kurtović Mišić, A., Krstulović Dragičević, A., *Kazneno pravo (Temeljni pojmovi i instituti)*, Udžbenici Sveučilišta u Splitu, Split, 2014.
18. Martinović, I., „Kaznena i prekršajna odgovornost za širenje koronavirusa i postupanje u slučaju neizvršenja izrečenih mjera za zaštitu od zaraznih bolesti“, *Informator* br. 6620-6621, 30. III. i 6. IV. 2020., dostupno na: <https://informator.hr/strucni-clanci/kaznena-i-prekršajna-odgovornost-za-sirenje-koronavirusa-i-postupanje-u-slucaju-neizvršenja-izrečenih-mjera-za-zastitu-od-zaraznih-bolesti>.
19. Mišić Radanović, N., „The liability of legal entities for criminal acts in Croatian court practice“, *36th International Scientific Conference on Economic and Social Development – Building Resilient Society*, Zagreb, prosinac 2018.
20. Moslovac, B., *Dodatne kaznene odredbe Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2020B1382>.
21. Munivrana Vajda, M., Ofak, L., *Kažnjavanje za kršenje mjera usmjerenih na suzbijanje pandemije COVID-19*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2020B1369>.
22. Novoselec, P., *Opći dio Kaznenog prava*, Pravni fakultet u Osijeku, 2016.
23. Streltsov, Y., *Coronavirus and Criminal law: Paradox or Expediency of the Joint Analysis?!*, dostupno na: <https://www.researchgate.net/publication/342708266>.
24. Turković, K. et al., *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2013.
25. Turković, K. u Novoselec, P. (ur.), *Posebni dio Kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007.
26. Turković, M., *Zakonske mjere za zaštitu pučanstva od zaraznih bolesti*, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/40834>.
27. Pavlović, Š., *Kazneni zakon*, Libertin, Rijeka, 2015.
28. Vergalo, M. G., Frati, P., Busardó, F. P., Matteo, G., Zaani, S., Ciancolini, G., Correnti, F. R., Di Luca, N. M., „The legislative reform of medical liability in Italy and the decriminalization of slight negligence: controversial issues“, *Prevention & Research*, 2, 2, 2013.
29. Zimmermann, T., *Ärzte in Zeiten von Corona: Wer stirbt zuerst?*, dostupno na: <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/corona-triage-tod-strafrecht-sterben-krankenhausentscheidung-auswahl/>.
30. Novoselec P., Bojanić, I., *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2013.

Zakoni, konvencije, direktive, pravilnici, smjernice i preporuke

1. Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/2011., 144/2012., 56/2015., 61/2015., 101/2017., 118/2018., 126/2019.
2. Netherlands_Criminal Code, dostupno na: https://www.legislationline.org/download/id/6415/file/Netherlands_CC_2012_en.pdf.
3. Zakon o državnom inspektoratu, Narodne novine br. 115/2018.
4. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19.
5. Zakon o lijekovima, Narodne novine br. 76/13, 90/14, 100/18.
6. Zakon o medicinskim proizvodima, Narodne novine br. 76/2013.
7. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.
8. Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Narodne novine br. 151/2003., 110/2007., 45/2011., 143/2012.
9. Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine br. 47/2009.
10. Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, Narodne novine br. 79/2007., 113/2008., 43/2009., 130/2017., 114/2018., 47/2020.
11. Konvencija Vijeća Europe o krivotvorenju farmaceutskih proizvoda i sličnim kažnjivim djelima koja uključuju prijetnje javnom zdravlju, Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 7/2019.
12. Direktiva 2011/62/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2011. o izmjeni Direktive 2001/83/EZ o zakoniku Zajednice koji se odnosi na lijekove za primjenu kod ljudi, u svrhu prevencije unosa krivotvorenih lijekova u legalni opskrbeni lanac (SL L 174, 1. VII. 2011.).
13. Dopuna Liste zaraznih bolesti čije je sprečavanje i suzbijanje od interesa za Republiku Hrvatsku, Narodne novine br. 28/2020.
14. Pravilnik o načinu i programu stjecanja potrebnog znanja o sprečavanju zaraznih bolesti, Narodne novine br. 116/2018., 9/2020.
15. Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnosti obvezatne dezinfekcije, dezinfekcije i deratizacije kao mjere za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti pučanstva, Narodne novine br. 35/2007., 79/2007.
16. Pravilnik o načinu provođenja imunizacije, seroprofilakse, kemoprofilakse protiv zaraznih bolesti te o osobama koje se moraju podvrgnuti toj obvezi, Narodne novine br. 103/2013.
17. Preporuke za putnike u Kinu, Preporuke za hotele, Preporuke postupanja u sveučilištima i veleučilištima vezano uz studente koji pohađaju nastavu na studijima u Hrvatskoj ili borave u organiziranom smještaju, Smjernice Ministarstva zdravstva vezano uz provođenje kliničkih ispitivanja za vrijeme pandemije bolesti COVID-19, Dostupni na: <https://zdravlje.gov.hr/koronavirus-i-mjere-prevencije/4952>.

PUNISHABLE BEHAVIOR OF NATURAL PERSONS AND LEGAL ENTITIES DURING THE COVID-19 PANDEMIC: AMONG CRIMINAL, MISDEMEANOR AND ADMINISTRATIVE LAW

The wide legal framework of prescribed criminal behavior of natural persons and legal entities during the COVID-19 pandemic caused by the SARS-CoV-2 virus has made possible punishment with sanctions of a various legal nature. In this paper, possible punishable behavior of natural persons and legal entities are categorized within the context of the pandemic into criminal, misdemeanor, and administrative law. The authors firstly analyze liability for criminal acts of spreading and transmitting infectious diseases as well as fraudulent medicines and medical products. In particular, there is the problem of eventual liability of physicians and other healthcare workers and healthcare institutions for making access to other healthcare services impossible. This includes their liability towards citizens in the areas of prevention, diagnosis, and therapy. Finally, the authors analyze a wide spectrum of misdemeanor liability and administrative mechanisms of forced execution of monetary fines.

Key words: *Criminal conduct, legal and natural persons, pandemic, Covid 19, criminal law, misdemeanor law, administrative law*